MANUSCRISE ŞI TIPĂRITURI SLAVONE ŞI ROMÂNEŞTI. TIPĂRITURI ROMÂNEŞTI EXISTENTE LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ CONSTANȚA

Marinela Machidon
Universitatea *Ovidius* Constanța

Resume
De plus d un siecle les collections des manuscrits et des ouvrages imprimees slavo-roumains ou roumains ont attire particulierment l attention de nombreux specialistes roumains et etrangers.
Il nous semble opportune de mettre en evidence, dans l introduction de cette etude, les efforts de ces specialistes, orientes vers l action commune d enregistrer et de decrire les differents fonds des manuscripts et des ouvrages imprimees slavo-roumains qui se trouvent dans notre pays.
Le fond de l etude est une sorte de compte-rendu des principaux ouvrages imprimees qui abrite la bibliotheque departementale de la ville de Constantza.

Numele de Dobrogea, prin care astăzi se înțelege întreaga provincie românească cuprinsă între gurile Dunării şi hotarul convențional dinspre Bulgaria , nu este vechi. În antichitate ținutul se numea Scythia minor , spre deosebire de Scythia major a stepelor de la nordul Mării Negre [1].

Privită în totalitatea desfăşurării sale , istoria străveche a Dobrogei a ocupat un loc special în cadrul general al procesului istoric petrecut în acelaşi timp în interiorul unității geografico-culturale constituite la Dunărea de Jos şi Marea Neagră , fără însă a contrazice marea unitate balcano-danubiano-carpatică, în care se integra organic [2].

Loc de întretăiere a unor importante drumuri comerciale , teritoriul dintre Dunăre şi Mare a continuat şi după intrarea lui sub stăpânire otomană să aibă strânse legături cu Țara Românească şi Moldova. Elementul românesc a persistat aici , el avea puternice rădăcini. Se ştie că printre primele mențiuni documentare despre români sunt cele referitoare la românii dinspre Pontul Euxin. Pentru marii noştrii domnitori , ca şi pentru oamenii politici români însemnați ideea înlăturării vasalității turceşti , era strâns legată de ideea eliberării primului teritoriu românesc intrat în stăpânire turcească.Această idee, care s-a realizat în împrejurările istorice ale evului mediu , a căpătat noi valențe şi s-a înfăptuit în epoca modernă . Războiul ruso-româno-turc din 1877-1878 a

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

adus României o dată cu independența politică şi teritoriul dintre Dunăre şi Mare [3].

Leagăn al unei civilizații străvechi , Dobrogea face obiectul unor ample studii şi investigații arheologice ale căror baze au fost puse de neobositul istoric şi arheolog Vasile Pârvan ; noi şi noi mărturii scoase la iveală prin pasiunea colectivului de cercetători ai Muzeului arheologic dobrogean adaugă date prețioase la cunoaşterea trecutului istoric.

Bibliografia *Reprezentanți ai Dobrogei în ştiința şi cultura românească* a Constanței Călinescu se adresează cercetătorilor preocupați să adâncească sau să alcătuiască studii monografice , lucrări de sinteză consacrate unor persoane sau domenii de activitate , precum şi tuturor celor interesați în cunoaşterea unor aspecte ale vieții dobrogene[4].

De peste un secol , colecțiile de manuscrise şi cărți vechi slavone , slavo-române şi româneşti au reținut atenția a numeroşi cercetători români şi străini. Aceştia şi-au orientat eforturile în direcția înregistrării şi descrierii diferitelor fonduri de manuscrise şi tipărituri din țară , ori aflate în biblioteci străine.

În domeniul filologiei sau , mai precis , în acela al lingvisticii şi istoriei literaturii vechi , Ioan Bogdan este creatorul filologiei slavo-române (termenul îi aparține) şi primul nostru filolog slavist. El ne-a lăsat o bogată moştenire stiințifică care este revendicată în egală măsură de istorici şi de filologi. Edițiile sale de documente slavo-române , edițiile şi studiile asupra istoriografiei bizantine şi sud-slave şi cele asupra istoriografiei vechi româneşti , descrierile de manuscrise şi cărți vechi slavo-române şi româneşti sunt astăzi reunite şi cuprinse în volumul omagial Ioan Bogdan , Scrieri alese [5].

Numărul manuscriselor slave intrate în circuitul culturii vechi româneşti sau copiate de cărturarii români este impresionant pentru un popor care vorbeşte o limbă atât de îndepărtată de slavonă . A.I.Iațimirski socotea la vreo zece mii manuscrisele de proveniență românească [6] dintre care numai ceea ce a scăpat vicisitudinilor istorice se mai păstrează astăzi în numeroase biblioteci din țară şi de peste hotare . Dacă aprecierea lui Iațimirski ar putea să pară exagerată , ideea pe care ea vrea să o ilustreze şi anume intensa activitate în această limbă internațională a cărturarilor răsăriteni , primeşte pe zi ce trece tot mai multe confirmări . Devine tot mai clar , pe masură ce se aprofundează studiul fenomenului , că adoptând limba slavă veche (apoi slavona) ca limbă de cultură , românii au făcut din ea un factor de afirmare originală în cadrul

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

culturii răsăritene , contribuind activ la păstrarea şi înmulțirea prin copii - adesea splendid executate - a tezaurului cultural slav şi bizantin. Acestui tezaur românii i-au adăugat o valoroasă literatură originală în limba slavonă [7].

O problemă esențială care se pune astăzi slavisticii româneşti este de a stabili inventarul tuturor manuscriselor slave de proveniență românească aflate în biblioteci din țară şi de peste hotare , acțiune care a fost reluată din 1959. Astfel , Petre P. Panaitescu a întocmit catalogul manuscriselor slave din B.A.R.[8]. Scrise în cea mai mare parte chiar pe teritoriul țării noastre , aceste manuscrise afirmă Petre P. Panaitescu , ”constituie un izvor intern al vechii culturi româneşti , anterior mărturiilor scrise în limba poporului “ iar cele aduse în secolele trecute din țări slave pentru a fi folosite în Țările Române sunt ” o mărturie a relațiilor de cultură între aceste țări şi țara noastră “ (p. V).

Sub auspiciile Asociației Slaviştilor , Ioan Iufu a întreprins întâia explorare sistematică a bibliotecilor din Transilvania şi Banat , unde se credea că nu se află prea multe manuscrise întrucât ” se acreditase părerea greşită despre o mai slabă răspândire a limbii slavone în această parte a țării “ [9]. Din aceste prime cercetări au ieşit la iveală 98 de manuscrise slave a căror descriere sumară s-a publicat în Romanoslavica nr. VIII 11963 , p 451 - 468.

Tot în Romanoslavica Paul Mihail şi Zamfira Mihail au publicat descrierea manuscriselor slave în colecții din Moldova [10].

” Inițiativa de a alcătui o serie de cataloage în care să fie cuprinse fondurile mari şi mici ,care adăpostesc manuscrise slavo-române şi slave din țara noastră ,nota Elena Lința [11] , îşi are originea într-o idee lansată în urmă cu 20 de ani la Asociația Slaviştilor când am proiectat două lucrări de amploare : Catalogul manuscriselor slavo-române şi Dicționarul slavonei româneşti “[12]. Articolul Elenei Lința continuă cu prezentarea seriei celor patru volume ale sale :

I) Catalogul manuscriselor slavo-române din Iaşi , Bucureşti , 1980 ;

II) Catalogul manuscriselor slavo-române din Cluj - Napoca , Bucureşti , 1980 ;

III) Catalogul manuscriselor slavo-române din Bucureşti , Bucureşti , 1981 , în colaborare cu Lucia Djamo - Diaconiță şi Olga Stoicovici ;

IV) Catalogul manuscriselor slavo-române din Braşov , Bucureşti , 1985 (acest ultim volum avea să vadă lumina tiparului un an mai târziu publicării articolului).

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

E de consemnat , consideră Puiu Enache , atenţia mărită ce s-a acordat în anii din urmă editării textelor de literatură veche , ceea ce a dus la apariţia unor preţioase ediţii critice , volume selective şi antologii. ”Datorate unor remarcabili cercetători , filologi ori lingvişti , buni cunoscători ai scrierilor din evul mediu , toate acestea , lucrări de frumoasă ţinută ştiinţifică , au devenit în scurt timp indispensabile instrumente de lucru “[13].

O astfel de antologie , în două volume , este ” *Literatura română veche* “ . Pentru cine se opreşte mai mult asupra izvoarelor întregii noastre moşteniri spirituale , este evident, nota în prefaţa ei autorul , Gheorghe Mihailă , că în perioada sec. XV- primele decenii ale secolului al XVII-lea se constituie trsăturile esenţiale ale culturii române , originalitatea ei , capacitatea de a exprima un ethos specific şi a da expresie unor orizonturi şi unor legi proprii de creştere. Personalităţile şi operele cele mai reprezentative sunt exponenţii acestor orizonturi şi acestor direcţii “ [14].

Măsurile oficiale luate în ultimii ani , începând cu anul 1975 , pentru inventarierea patrimoniului cultural naţional au stimulat activitatea muzeelor şi bibliotecilor noastre. Acestea au scos în evidenţă , prin diferite acţiuni organizate şi conduse ştiinţific , ideea conştiinţei de neam şi a unităţii naţionale promovată , de-a lungul vremurilor , de cărţi [15].

Între factorii care au contribuit la răspândirea cărţii româneşti în Dobrogea , biserica ocupă un loc important.

În localităţile româneşti din Dobrogea au existat biserici şi şcoli cu mult înainte de războiul de independenţă. Firește , atât practica religioasă , cât şi nevoile de instruire au făcut necesară prezenţa cărţii . Căile şi mijloacele de pătrundere a cărţii româneşti în Dobrogea au fost foarte diverse. Este de presupus că daniile făcute bisericii din dreapta Dunării de către domnitorii români vor fi cuprins şi cărţi necesare serviciului religios. Danii de cărţi au făcut , nu încape îndoială , bisericii de aici , mănăstirile din ţările româneşti , înalţii ierarhi , precum şi numeroşii preoţi , dascăli şi diaci care treceau în Dobrogea să servească biserica şi şcoala - lucru atestat cu prisosinţă şi de însemnările aflate pe cărţile de cult aflate în numeroase localităţi dobrogene [16].

Pulsul literar al Dobrogei merită o mai bună difuziune în conştiinţa opiniei publice de la noi. ” Se va corecta , astfel, şi pe această cale , este de părere Puiu Enache , eroarea de a mai considera tărâmul de la Pontul Euxin numai ca un loc al exilului şi se va impune adevărul ca Dobrogea , cu tot ceea

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

ce are ea :oameni , pâmânt , mituri , istorie , pietre , apă , a constituit şi constituie un permanent generator de literatură “ [17].

Lucrarea noastră îşi propune să înregistreze şi să descrie principalele colecţii de manuscrise şi tipărituri din fondul dobrogean. Aceste colecţii sunt astăzi adăpostite în următoarele fonduri din judeţul Constanţa : mănăstirea ” Sfânta Maria “ din Techirghiol , Biblioteca Judeţeană Constanţa şi Muzeul de istorie naţională şi arheologie Constanţa ; din judeţul Tulcea : mănăstirea Cocoş , mănăstirea Celic - Dere , mănăstirea Uspenia , Muzeul de Arheologie Tulcea şi biblioteca Institutului de cercetari eco-muzeale Tulcea.

Mărturiile documentare aparţinând secolelor XVI-XIX pe care le prezentăm în lucrarea noastră dovedesc cumpărarea , folosirea şi păstrarea manuscriselor româneşti şi slavone dar şi a tipăriturilor slavone şi româneşti în Dobrogea de către diversele categorii sociale ale vremii (reprezentanţi ai clerului îndeosebi , dar şi negustori ori meşteşugari).

Şi deşi Dobrogea a fost vitregită de soartă prin trecutul său zbuciumat , deşi nu a existat aici o tiparniţă în evul mediu , se poate demonstra circulaţia pe aceste meleaguri a manuscriselor şi în special a tipăriturilor realizate în toate cele trei provincii româneşti : Ţara Românească , Moldova şi Transilvania sau în afara graniţelor lor , în oraşe ca Moscova , Kiev, Istanbul sau Sankt-Petersburg.

O parte din aceste manuscrise şi tipărituri au aparţinut câtorva dintre mănăstirile şi parohiile din cadrul Arhiepiscopiei Tomisului , iar altele au constituit proprietatea ruşilor lipoveni ori a bulgarilor din Dobrogea .Majoritatea colecţiilor prezentate au fost alcătuite din donaţii sau din centralizări de fonduri (cum ar fi colecţia mănăstirii Cocoş din judeţul Tulcea, a Muzeului de Istorie şi Arheologie Tulcea sau cea a Bibliotecii Judeţene Constanţa).

Am evidenţiat în descrierea fiecărui manuscris sau tipăritură însemnările cuprinse pe filele lor .Am consemnat doar prezenţa acestora , şi deşi nu sunt prea numeroase, considerăm că ele merită atenţia cuvenită . Scrise fie pe coperţile interioare , pe filele albe de lângă acestea , fie la sfârşitul capitolelor sau pe orice spaţiu alb de pe filele cărţii , ele au fost notate întotdeauna cu respect pentru cartea respectivă , fără a afecta textul propriu-zis. Ele transmit informaţii despre starea timpului şi calitatea recoltelor , relatează diverse evenimente sociale (cutremure de pământ , de exemplu) ori ne dau informaţii despre acte de danie . Majoritatea însemnărilor sunt scrise în limba română (în alfabet de tranziţie sau cu litere chirilice), iar în cazul

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

manuscriselor şi tipăriturilor slavone de cele mai multe ori în limba rusă (alfabet de tranziţie) , cu particularităţi specifice graiurilor lipoveneşti.

Se consideră că însemnările pe cărţi şi manuscrise - care au făcut până acum mai ales obiectul studiilor de istorie şi bibliologie - pot servi , consideră Mihai Mitu , un material interesant şi pentru cercetările din domeniul etimologiei. Din acest gen de texte se dau exemple de atestări anterioare celor înregistrate în dicţionare , cuvinte , derivate sau sensuri noi , încercându-se în câteva cazuri şi aflarea etimologiei [18].

Alteori din însemnările cuprinse pe filele lor, aflăm lucruri deosebit de interesante cu privire la circulaţia manuscriselor sau tipăriturilor vechi. Am aflat astfel că unul din manuscrisele de seamă din evul mediu a tranzitat Dobrogea. Este vorba de manuscrisul lui Mancio Giugiov din Tulcea cu Analele de la Bistriţa , publicate şi studiate de Ioan Bogdan [19].

Cum se ştie , cercetătorii vechii culturi româneşti au un instrument de lucru indispensabil în *Bibliografia românească*, publicată de Ion Bianu , Nerva Hodoş şi continuată de Dan Simionescu .Tomul I cuprinde perioada 1508-1716 şi a apărut în anul 1903. Tomul II cuprinde perioada 1716-1808 şi a văzut lumina tiparului în 1910. Tomul III , cuprinzând perioada 1809-1830 a apărut în 1936 iar Tomul IV , Adăugiri şi îndreptări a apărut în 1944. O completare a cercetărilor bibliografice efectuate după această dată (1944) şi care privesc tiparul românesc până la 1830 poate fi considerată cartea Danielei Poenaru , *Contribuţii la bibliografia românească veche*, publicată în anul 1973. De asemenea , se ştie că un moment de referinţă în evoluţia ulterioară a tiparului românesc îl constituie publicarea celor patru volume din *Bibliografia românească modernă* (1831-1918) , al cărei coordonator este Gabriel Ştrempel. Volumul I cuprinde , alfabetic , literele A - C şi a apărut în 1984 , Volumul II , cuprinzând literele D - K s-a tipărit în 1986 , Volumul III , care cuprinde literele L - Q a apărut în 1989 şi Volumul al IV lea , cuprinzând literele R - Z a văzut lumina tiparului în 1996.

Consemnăm că am făcut referire la aceste studii remarcabile în înregistrarea şi descrierea materialului prezentat în lucrarea noastră privind tipăriturile vechi româneşti. De asemenea , alte trei cataloage ne-au fost instrumente de lucru în înregistrarea şi descrierea tipăriturilor slavone. Este vorba despre catalogul lui Ivan Karataev , *Описание славяно – русских книг, напечатаных кирилловскими буквами* 1491-1730 , publicat la Sankt – Petersburg în 1878 , de cele trei volume ale catalogului lui Iaroslav Isaevici şi Iakim Zapasko, *Пам´ятки книжного мистецтва. Каталог стародруків*

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

виданих на Україні 1574 -1800.(Volumul I cuprinzând perioada 1574 - 1700 a apărut în 1981 , Volumul II , cuprinzând perioada 1701 - 1764 a văzut lumina tiparului în 1984 , iar Volumul III, care cuprinde perioada 1765 - 1800 a fost tipărit la Lvov, ca şi celelalte , în 1984). Al treilea catalog este alcătuit de A.S. Zernova şi T.N. Kameneva şi este intitulat *Сводный каталог русской книги кирилловской печати XVIII век*а , apărut la Moscova , în 1968.

Cu mulțumirea de a fi contribuit la mai buna cunoaştere a trecutului neamului nostru de pe aceste meleaguri prin intermediul unui astfel de instrument de lucru , concluzionăm că şi la noi cărțile , fie manuscrise ori tipărituri vechi , obținute nu de puține ori cu mari sacrificii materiale şi îndelungi osteneli , au jucat un rol important în evoluția societății , contribuind , prin circulația lor la păstrarea şi afirmarea limbii , a credinței , a unității noastre spirituale .

Cartea impunea respect , trăinicie , ca şi biserica unde se păstra de veacuri .

Prin descrierea manuscriselor şi tipăriturilor din fondul dobrogean am dorit a crea o imagine cât mai completă a valorilor bibliofile aparținătoare zonei. Desigur nu am avut în vedere realizarea , imposibilă de altfel , a unei imagini exhaustive a volumului de carte veche cu circulație în județele Constanța şi Tulcea . Mereu vor ieşi la iveală noi exemplare , în special din colecțiile particulare , care vor intra sau reintra în circuitul ştiintific de valori.

Fondul de carte veche de la Biblioteca Județeana Constanța

De la încreştinarea şi formarea sa ca neam , poporul român a avut în Biserica sa ortodoxă un permanent îndrumător nu numai în probleme spirituale , ci şi în cele de ordin cultural-artistic , social-umanitar şi național-patriotic.Biserica a fost aceea care a îndrumat veacuri în şir activitatea culturală din țările româneşti , prin şcoli , manuscrise şi cărti tipărite. În mănăstirile şi schiturile noastre , ctitorite de domnitori sau de smeriți călugări , a înflorit nu numai cultura , ci şi arta românească , cu toate formele ei de manifestare : arhitectură , pictură , sculptură , broderie , muzica [20].

Datorită aşezării geografice între Dunăre şi Marea Neagră , Dobrogea a fost prima provincie românească intrată în lumina istoriei .

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

Înainte de cucerirea Daciei de către români , Dobrogea , Scythia Minor pe atunci , a intrat sub stăpânirea româna (secolul I î.e.n.). Ca urmare a acestui fapt , Dobrogea poate fi considerată ca fiind prima provincie română dintre toate provinciile româneşti de mai târziu.

Aceeaşi poziţie geografică a provinciei , între stepele Europei răsăritene şi strălucitul Bizanţ medieval , a dus la transformarea Dobrogei într-un drum al migraţiei popoarelor şi loc de desfăşurare a războaielor ruso-turce , ce culminează în veacurile al XVIII-lea şi al XIX-lea , cu grave urmări pentru viaţa localnicilor [21].

În anul 1897 a luat fiinţă la Constanţa Cercul literar ”Ovidiu “ , din iniţiativa unui grup de intelectuali , în frunte cu istoricul literar Petru Vulcan. Între dezideratele acestei mişcări culturale se numărau : editarea unei reviste literare , ridicarea nivelului spiritual al cetăţenilor , înfiinţarea unei biblioteci publice. Fondul bibliotecii urma să fie creat prin donaţii de bani sau cărţi. Apelul comitetului de conducere al cercului literar a adus un număr important de volume (aproximativ 3.000) , ceea ce a permis ca în 1898 să se inaugureze Biblioteca [22].

În 1900 , activitatea bibliotecii încetează datorită unor neînţelegeri între membrii cercului literar ” Ovidiu “ , care se şi desfiinţează.

După primul război mondial , dezvoltarea oraşului , extinderea activităţilor economice , sporirea populaţiei , duc la ideea înfiinţării unei biblioteci publice . În 1933 biblioteca a fost amenajată în casele poetului şi juristului I.N. roman , de pe strada Carol , nr. 127 (azi Bulevardul Tomis) . Biblioteca a fost deschisă pentru public la sfârşitul anului 1934 [23].

După începerea celui de-al doilea război mondial , în 1941 , casele I.N.Roman , care adăposteau biblioteca sunt bombardate , cărţile fiind transferate la Şcoala de băieţi nr.2 , apoi la Cazinoul municipal Constanţa , unde se vor inventaria şi recondiţiona.

Biblioteca s-a redeschis în noiembrie 1943 , în incinta Primăriei şi deţinea aproximativ 20.000 de volume . Dar în 1944 îşi încetează din nou activitatea din cauza războiului , cărţile şi alte documente fiind mutate la o şcoală din comuna Basarabi , judeţul Constanţa.

În ianuarie 1946 , se redeschide în aceeaşi incintă , numindu-se Biblioteca Regională a Dobrogei , iar din noiembrie 1951 funcţionează conform Regulamentului bibliotecilor centrale şi regionale pe principii

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

biblioteconomice , regulament aprobat de către Comitetul pentru Aşezăminte Culturale [24].

În iunie 1963 biblioteca se mută în Bulevardul Republicii , nr. 7 bis (azi Bulevardul Ferdinand) , într-un sediu amenajat pentru o bibliotecă regională . În 1980 Biblioteca Județeană Constanța îşi mută sălile de lectură şi serviciile tehnice într-un nou sediu , în clădirea Arhiepiscopiei din strada Muzeelor nr. 23 (azi strada Arhiepiscopiei).

Actualul sediu al Bibliotecii Județene este pe strada Mircea cel Bătrân nr. 104 A . Slujba de sfințire a noului sediu a avut loc în data de 30 noiembrie 1998 şi a fost oficiată de I.P.S. Lucian Florea , arhiepiscop al Tomisului , însoțit de un sobor de preoți. Deschiderea oficială s-a desfăşurat pe 1 decembrie 1998 , fiind dedicată zilei Naționale a României , în prezența autorităților locale.

Mărturiile documentare aparținând secolelor XVII - XIX pe care le adăposteşte Biblioteca Județeană Constanța dovedesc cumpărarea , folosirea şi păstrarea cărților vechi , tipărite în celelalte provincii ale țării, de către diversele pături sociale ale vremii din acest colț de țară.

Fondul pe care l-am găsit în acest depozit constituie o colecție modestă numeric , de numai 12 tipărituri româneşti până la 1854 , cărți care au văzut lumina tiparului în cele trei provincii româneşti : Țara Românească (4) , Moldova (1) şi Transilvania (7).

Exemplarele găsite de noi în acest depozit reprezintă texte liturgice practice , folosite în altar sau la strană : trei evanghelii , un octoih , un penticostar , un molitvelnic , două liturghiere , un straşnic , un catavasier , o panahidă cu litia mică şi o biblie.

În toamna anului 1972 Biblioteca Județeană din Constanța împlinea 40 de ani de existență şi păşind în al cincilea deceniu de activitate şi-a înscris în programul său valorificarea fondurilor locale şi orientarea întregii activități spre completarea şi prelucrarea fondurilor de publicații , astfel încât să devină instrumente eficiente de cercetare a trecutului, de înțelegere a marilor transformări ale acestui colț de țară , astfel încât biblioteca să devină principalul mijloc de informare şi documentare a tuturor categoriilor de cititori [25].

Cu lucrarea Reprezentanți ai Dobrogei în ştiința şi cultura românească Biblioteca Județeană inaugura , în 1969 , seria bibliografiilor de informare din colecția Contribuții la bibliografia Dobrogei [26]. Al doilea volum , intitulat

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

Dimensiunile unor vocații , completează galeria personalităților evocate în indicele anterior [27].

I. A. CĂRȚI ROMÂNEȘTI DE LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ CONSTANȚA

1. Tipărite până la 1830.

145. Evanghelie, Bucureşti , 1682.
Vezi B.R.V. 74, Vol. I, p. 246.
Daniela Poenaru. Contribuții la B.R.V. 74, pagina 170.

146. Penticostar, Bucureşti ,1743.
Vezi B.R.V. 232, Vol. II, p. 70.
Însemnări:

1. *Însemnarea tipografului la sfârşitul cărții: „Tipăritu saú în anul de la Spasenia lumii 1743."*

2. *Pe coperta interioară din față: „Acest Penticostariu se ține de Biserica greco- catolică de Andridu 1868."*

3. *Pe aceeaşi copertă mai jos: „Ferecat de I. Vasiliu."*

147. Evanghelie, Bucureşti , 1750.
Vezi B.R.V. 275, Vol. II, p. 113.
Daniela Poenaru, Contribuții la B.R.V. 275, pagina 193.

148. Evanghelie, Blaj , 1756.
Vezi B.R.V.342, Vol. II, p. 164.
Daniela Poenaru, Contribuții la B.R.V.342, pagina 203.
Însemnări:

1. *Pe fila albă de lângă coperta din față: „Această sfântă carte Evanghelie am cumpărato (sic.) de la Dumnealui popa Sandu din Galați şi am dato (sic.) la Biserica din comuna Ostrovu să fie de folos la bisearica de acolo."*

149. Liturghier, Blaj , 1775.
Vezi B.R.V.391, Vol. II, p. 212.

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

Însemnări:

1. *Pe coperta interioară din față: „Această liturghie este proprie a mea. Ion Rotaru din satul Răcoasa. 1883 mai 20.”*

150. Catavasier, Blaj , 1777.
Vezi B.R.V.404, Vol. II, p. 220.
Însemnări:

1. *Pe coperta interioară din față: „Cumpărată de la Anticariat Constanța, lei 1500. Anul 1971, 12 octombrie.”*

151. Biblia, Blaj , 1795.
Vezi B.R.V.595, Vol. II, p. 380.

152. Strasnic, Blaj , 1804.
Vezi B.R.V. 674, Vol. II, p. 452 (Ediția III).
Însemnări:

1. *Pe coperta interioară din față: „Cosma Moraru, cantore si iconom. 1872.”*

153. Liturghii, Blaj, 1807.
Vezi B.R.V. 721, Vol. II, p. 502.
Însemnări:

1. *Pe coperta interioară din spate: „Achiziționat de la Anticariat Constanța la 11.07.1969 lei 625.”*

2. Tipărite după 1830.

154. Panahidă şi litia mică, Iaşi , 1837.
Vezi B.R.M.43236, Vol. III, p. 721.
Însemnări:

1. *Pe fila albă de lângă coperta din față: „Această Panahidă este a Părintelui Thoma Țurcan din comuna Ostrov, anul 1880 ianuarie, 10 zile.”*

155. Molitvelnic, Sibiu , 1853.
Vezi B.R.M. 39102, Vol.III, p. 463.

156. Octoih, Bucureşti , 1854.
Vezi B.R.M. 42306, Vol. III, p. 661.

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

Note

1. 1878 -1928 Dobrogea .***Cincizeci de ani de vieaţă românească*** , Bucureşti , 1928 , p. 5.
2. Radu Vulpe , ***Din istoria Dobrogei*** (în 3 volume), Bucureşti , 1965, p.14.
3. Ion Barnea şi Ştefan Ştefănescu , ***Din istoria Dobrogei*** (3 volume), Vol III , Bucureşti , 1971, p.376 - 377.
4. Constanţa Călinescu , ***Reprezentanţi ai Dobrogei în ştiinţa şi cultura românească*** , Constanţa , 1969 , p.11.
5. Ioan Bogdan , ***Scrieri alese*** cu un cuvânt înainte de Emil Petrovici (Ediţia îngrijită , studiu introductiv şi note de Gheorghe Mihăilă) , Bucureşti , 1968.
6. A.I. Iaţimirski , **Славянсие и Русские рукописи румынских библиотек , Sankt - Petersburg** , 1905. " Studiul lui Iaţimirski e plin de greşeli şi omisiuni " - nota Damian P. Bogdan şi semnala aceste lipsuri în artic. **Despre manuscrisele slave din B.A.R.** Extras din revista Arhiva Românească - Tom IV , Bucureşti , 1940 , p 14 - 15.
7. Zlatca Iuffu , **Manuscrisele slave din biblioteca şi muzeul mănăstirii Dragomirna** , Romanpslavica XIII / 1966 , p. 189.
8. Petre P. Panaitescu , **Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.** , Volumul I , Bucureşti , 1959.
9. Ioan Iufu , **Manuscrise slave în bibliotecile din Transilvania şi Banat** , Romanoslavica VIII / 1963 , p.451.
10. Paul Mihail şi Zamfira Mihail , **Manuscrise slave în colecţii din Moldova (I)** , Romanoslavica XVIII / 1972 , p.265 - 319.
11. Elene Linţa , **Despre catalogul manuscriselor slavo-române din R.S.R.**, Romanoslavica XXII / 1984 , p.351.
12. Vezi Gheorghe Mihăilă , **Dicţionar al limbii române vechi (sf. sec. X - înc. sec. XVI)**, Bucureşti , 1974 şi **Dictionarul elementelor româneşti din documentele slavo - române 1374 - 1600** , Red. Gheorghe Bolocan , Bucureşti 1981 în Elena Linţa , **Despre catalogul** ....
13. Puiu Enache , **Noua cercetare a literaturii vechi** , Tomis , An VI , nr. 4 , aprilie 1971 , p.6.
14. Gheorghe Mihăilă , **Literatura română veche (1402 - 1647)** Vol. I , Bucureşti 1969 , p.7. Această antologie " continuă efortul de a face cunoscută marelui public una din perioadele literare mai puţin frecventate , care ascunde însă nu numai nebănuite frumuseţi de trăire şi expresie dar şi trăsături în care regăsim rădăcini mai vechi ale unor scrieri ce nu ni s-au păstrat şi temeiuri pentru literatura de mai târziu " (Pavel Chihaia în artic. **Literatura română veche** , în Tomis , anul V nr. 7 , iulie , 1970 , p.6).
15. Constantin Cioroiu şi Aurel Mocanu , **Cartea românească în Dobrogea înainte de 1877** , Constanţa 1978 , p.3.
16. Constantin Cioroiu şi Aurel Mocanu , **Cartea românească** ……..p.17.

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)

17. Enache Puiu , **Scriitori şi reviste la Pontul Euxin** , Constanța , 1997 , p.7.
18. Mihai Mitu , **Între bibliologie şi lingvistică** , S.C.L. 3/1986 , p.198. În acest articol , autorul precizează ca însemnările pe cărți şi manuscrise sunt un izvor pentru cercetarea etimologică.
19. **Letopisețul de la Bistrița 1359 - 1506** în Ioan Bogdan , **Cronice inedite atingătoare de istoria românilor**, Bucureşti , 1895 sau Ioan Bogdan **Scrieri alese** (ediția îngrijită , studiu introductiv şi note de Gheorghe Mihăilă), p. 377 şi nota 3: " Pe la 1869 sbornicul (codicele de la Tulcea - n.n.) se afla în proprietatea unui bulgar din Zebil (sat 35 km departe de Tulcea), cu numele Mancio Nenov Giugiov , care l-a lăsat spre păstrare în biblioteca bulgărească din Tulcea ". În nota 3 se precizează între altele , că manuscrisul a aparținut unui lipovean.
20. Mircea Păcurariu , **Istoria Bisericii Ortodoxe Române** , Bucureşti , 1991 , p.5.
21. I. Rădulescu şi Athena Herbst - Rădoi , **Județul Constanța** , Bucureşti , 1974 , p.7.
22. **Biblioteca judeteanăConstanța** , Editura " Tenis Club Sen " Constanța , 1999 , p.5.
23. **Biblioteca județeană Constanța** , ……. , p.6.
24. **Biblioteca judeteană Constanța ,** …… , p.7.
25. Ion Faiter , Constanța Călinescu , **Reviste dobrogene. Analele Dobrogei. Arhiva Dobrogei** , Constanța , 1971 , p…VI.
26. Constanța Călinescu , **Reprezentanți ai Dobrogei în ştiința şi cultura românească** , Constanța ,1969 p.7.
27. Constanța Călinescu , Ion Faiter , **Dimensiunile unor vocații. Contribuții la bibliografia Dobrogei** , Constanța , 1979 , p.5.

Abrevieri

1. BRV – *Bibliografia românească veche*, tom I-IV, Ion Bianu, Nerva Hodoş şi Dan Simionescu, Bucureşti, 1903, 1910, 1936, 1944
2. BRM – *Bibliografia românească modernă* (1831 – 1918), vol I-IV, coord. Gabriel Ştrempel, Bucureşti, 1984, 1986, 1989, 1996.

BDD-A3688 © 2005 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:59 UTC)